

NIEMIECKO-FRANCUSKA WSPÓŁPRACA WOJSKOWA I ZBROJENIOWA. STAN OBECNY I PERSPEKTYWY

DOI: 10.26399/meip.3(78).2023.17/m.czasak

1. WSTĘP

W dobie jawnego zagrożenia rosyjskim imperializmem i rewizjonizmem jasno rysuje się konieczność wzmocnienia sił zbrojnych. Zagrożenia bezpieczeństwa dostrzegają również politycy. Przekłada się to na ogólny wzrost zainteresowania tematyką wojskową i zbrojeniową. W tym kontekście dla państw europejskich ważne są też kwestie związane ze współpracą w zakresie obronności. Odgrywają one istotną rolę od początków współczesnej integracji europejskiej.

Siły zbrojne stanowią jeden z podstawowych atrybutów suwerenności każdego państwa. Zarówno politycy, jak i obywatele są szczególnie wyczuleni na punkcie ograniczania swobody decyzji, konieczności konsultacji w kwestiach związanych z armią. Jest to również obszar szczególnie delikatny ze względu na emocje związane z historią. Niełatwo opinii publicznej, ale i niejednokrotnie decydom, zaakceptować sojusze z państwem, które w historii było wrogiem. Mimo wszelkich uprzedzeń jasne jest, że współdziałanie w tym obszarze może przynieść wymierne zyski w zakresie bezpieczeństwa. Jak słusznie zauważa Krzysztof Mischczak: „Wraz z obniżaniem się progu gotowości do użycia jednostkowej siły państwa i wzrostu poziomu oraz rozmiarów siłowych rozwiązań linearnych sytuacji konfliktowych, przerastających możliwości poszczególnych państw, jednym ze skutecznych instrumentów prewencji konfliktowej może być łączenie sił i środków, również militarnych między nimi. Przy czym zintegrowana siła obronna może stać się tutaj skutecznym

---

¹ Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, e-mail: mateusz.czasak@gmail.com, ORCID 0000-0003-0052-3189.

instrumentem rozwiązywania i zarządzania kryzysami, ale też elementem zaporowym ich powstawania”².

Niemcy i Francja już od dziesiątek lat starają się dbać o zbliżenie i dobrosąsiedzkie stosunki. Początki tej współpracy były jednak niełatwe, oba kraje i narody dzieliły historię setek lat wojen i wynikających z nich wrogości i nieufności³. Dopiero po hekatombie II wojny światowej udało się przełamać to dziedzictwo i wejść na ścieżkę dobrosąsiedzkiej współpracy. Formalnym przypieczętowaniem tego zwrotu stał się podpisany 22 stycznia 1963 r. Traktat Elizejski⁴. Dokument ten stanowi do dziś jedną z podstaw wzajemnego przebaczenia i współczesnych relacji między tymi dwoma państwami. Przewiduje konsultacje w sprawach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Już wówczas mowa była również o zacieśnieniu współpracy zbrojeniowej⁵.

Celem artykułu jest ukazanie aktualnego bilansu, stanu i w miarę możliwości perspektyw współpracy wojskowo-zbrojeniowej Francji i Niemiec po 1990 r., a w szczególności w okresie po 24 lutego 2022 r. Tłem analizy pozostaje NATO jako szeroki sojusz mający na celu zapewnienie bezpieczeństwa swoim członkom, wśród których są oba państwa, oraz polityka bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej (WPBiO), będąca częścią jej wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB)⁶.

Praca ma układ chronologiczny. Ze względu na ograniczone miejsce podejmuję tu wybrane, w mojej opinii szczególnie istotne problemy z omawianego zakresu, przy czym kwestie współpracy wojskowej i zbrojeniowej omawiam równolegle jako pokrewne, splatające się ze sobą. Decyzja o wprowadzeniu takiego układu jest pochodną analizy dokumentów, w których niejednokrotnie problemy z zakresu współpracy zbrojeniowej i wojskowej są wymieniane razem.

W niniejszym tekście starałem się odpowiedzieć m.in. na następujące pytania badawcze: jakie są główne płaszczyzny i inicjatywy kooperacji wojskowej Niemiec

² K. Miszczak, Armia Europejska, *Strategiczne bezpieczeństwo militarne Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020, s. 25.

³ Szerzej na temat skomplikowanej historii relacji Niemiec i Francji w latach 1870–1918 zob. m.in.: M. König, É. Julien, *Verfeindung und Verflechtung. Deutschland und Frankreich 1870–1918 (Deutsch-Französische Geschichte Band 7.)*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2019.

⁴ *Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die deutsch-französische Zusammenarbeit (sog. Élysée Vertrag) vom 22.01.1963*, https://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0016_ely&object=facsimile&pimage=05&v=150&nav=&l=de (dostęp: 22.08.2023).

⁵ F. Manthey, *Élysée Vertrag mit Frankreich: Grundlage für enge militärische Zusammenarbeit*, Bundesministerium für Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/60-jahre-%C3%A9lys%C3%A9e-vertrag-5570266> (dostęp: 27.03.2023).

⁶ J. Legrand, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony*, Noty tematyczne o Unii Europejskiej, Parlament Europejski, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/159/wspolna-polityka-bezpieczenstwa-i-obrony> (dostęp: 25.08.2023).

i Francji? Jakie były główne przyczyny redukcji sił zbrojnych Niemiec i Francji po 1990 r.? Jak kształtuje się intensywność niemiecko-francuskiej współpracy wojskowej w analizowanych okresach? Jakie czynniki działają na nią stymulująco, a które powodują osłabienie? W jakim tempie i zakresie następuje ponowne wzmocnienie niemieckich oraz francuskich sił zbrojnych?

W toku prac postawiłem następującą tezę: zarówno Niemcy, jak i Francja to kraje o dużym, zwłaszcza w skali Europy, potencjale gospodarczym. Oparta na konsensusie współpraca militarna i zbrojeniowa ma szansę przynieść wymierne owoce w postaci znaczącego wzmocnienia ich sił zbrojnych, wytworzenia efektu synergii. Silne militarne Niemcy i Francja intensywnie współpracujące na tym polu miałyby szansę również pozytywnie wpłynąć na stan bezpieczeństwa europejskiego oraz dać przykład i impuls w zakresie szybszej i bardziej wydajnej budowy systemów bezpieczeństwa unijnego. Niestety, od końca lat 80., mimo szeregu deklaracji, teoretyczne możliwości w tym obszarze nie są wykorzystywane w pełnym zakresie. Wynikało to w dużej mierze z rozbieżności celów i strategii obu państw. Od 2017, a zwłaszcza 2022 r. widać pewne wzmoczenie chęci współpracy oraz inicjatyw wojskowych i zbrojeniowych, wywołane coraz realniejszym zagrożeniem bezpieczeństwa. Przyszłość pokaże, czy współpraca niemiecko-francuska na płaszczyźnie wojskowej i zbrojeniowej wykorzysta potencjał obu krajów.

To rozbieżne podejście do wagi NATO i współpracy transatlantyckiej ma swoje źródła na różnych płaszczyznach, takich jak tradycyjna chęć pozostawania przez Francję jednym z czołowych mocarstw światowych. Aspiracje niemieckie są mniejsze, zwłaszcza w wymiarze politycznym. Z drugiej strony, Francja pozostaje mocarstwem atomowym. Doktryna odstraszenia atomowego to jeden z filarów obronności tego kraju⁷.

2. LATA 1988–2015

Jak pisałem, idee związane ze współpracą wojskową w ramach współpracy międzynarodowej i integracyjnej nie są w Europie novum. Już na początku lat 50. XX w. powstał pomysł Europejskiej Wspólnoty Obronnej, która zakładała powołanie europejskiej armii. To również Francja, w osobie premiera Rene Plevena, była pomysłodawcą tej inicjatywy w październiku 1950 r., niedługo po wybuchu wojny koreańskiej. Zachód poczuł się dodatkowo zagrożony tym zimnowojennym konfliktem, stąd pojawiło się dążenie do wzmocnienia bezpieczeństwa Europy Zachodniej. W tym kontekście oczywiście

⁷ K. Jaworski, *Ciągłość i zmiana w polityce zagranicznej Francji w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego*, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Józefa M. Fiszer, Warszawa 2018, dostępna w bibliotece ISP PAN, s. 394, 396.

problematiczne było uczestnictwo Niemiec⁸. Wobec zagrożenia ze wschodu to właśnie RFN miała potencjał wzmocnienia Zachodu. Z drugiej strony, w zaledwie kilka lat po zakończeniu II wojny światowej obawiano się remilitaryzacji Niemiec. Ostatecznie projekt ten nie doczekał się realizacji ze względu na brak akceptacji przez francuskie Zgromadzenie Narodowe, które odrzuciło go w roku 1954⁹. Ostatecznie, mimo wspomnianej klęski planu Plevena, już rok później RFN została przyjęta w szeregi NATO. Przez bez mała 50 lat, do roku 2003, RFN pozostawała spolegliwym sojusznikiem USA w Pakcie. Bundeswehra stanowiła zaś, po armii USA, główną siłę wojskową w Europie Zachodniej¹⁰. Pierwszy poważny konflikt pojawił się dopiero w momencie wybuchu wojny w Iraku, której Niemcy oraz Francja się sprzeciwiły i nie wzięły udziału w koalicji przeciwko Saddamowi Husajnowi¹¹. Należy pamiętać, że Francja już w roku 1966, decyzją generała de Gaulle'a, opuściła wojskowe struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego. Powróciła do nich dopiero w roku 2009, w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego¹².

Współpraca w zakresie wojskowości i zbrojeń rozgrywa się między Niemcami i Francją na kilku płaszczyznach. Do najważniejszych należą, obok relacji bilateralnych, arena europejska oraz NATO. Współpracę Niemiec i Francji w szeroko widzianym obszarze militarnym utrudniać może inna struktura zarządzania armią. W Niemczech jest ona bardziej demokratyczna. Użycie Bundeswehry wymaga zgody Bundestagu. Z kolei we Francji jest to *domaine réservé* (dziedzina zarezerwowana) prezydenta republiki¹³.

⁸ Oczywiście uczestnictwo Niemiec w sojuszach obronnych Zachodu było problematyczne już od pierwszych lat powojennych. Żelazna kurtyna i zimna wojna wymusiły niejako wprzęgnięcie Niemiec Zachodnich w struktury Zachodu, w tym w sojusz obronne. Członkiem NATO RFN stała się w roku 1955, a więc 10 lat po zakończeniu drugiej wojny światowej i zaledwie dwa lata po klęsce EWO. Szerzej zob.: W. Czaplinski, A. Galos, W. Korta, *Historia Niemiec*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Wrocław 2010, s. 715–725.

⁹ P. Wandycz, L. Frenzl, *Zjednoczona Europa, Teoria i Praktyka*, Polonia Book Fund LTD, Londyn 1965, s. 176–178, 190.

¹⁰ *Die Bundeswehr im Kalten Krieg*, bundeswehr.de, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/geschichte-bundeswehr/kalter-krieg> (dostęp: 29.08.2023).

¹¹ A. Pawlak, *Pół wieku w NATO*, <https://www.dw.com/pl/p%C3%B3l-wieku-w-nato/a-2693395> (dostęp: 27.03.2023). W tym kontekście francuska dziennikarka i pisarka Sylvie Kaufmann zwraca uwagę na nieformalny sojusz między Niemcami, Francją i Rosją przeciw amerykańskiej inwazji na Irak. Zob.: J. Kuisz, S. Kaufmann, *Byliśmy ślepi*, „Polityka”, nr 49 (3442), 29.11.2023–5.12.2023, s. 51.

¹² M. Cholewa, *Relacje Francji z NATO. Powrót do zintegrowanych struktur militarnych*, „Biuletyn OPINIE”, nr 17/2009, s. 3–5, <https://fae.pl/wyniki-/biuletyn-opinie-nr-17/2009-relacje-francji-z-nato.-powrot-do-zintegrowanych-struktur-militarnych> (dostęp: 27.03.2023)

¹³ J.M. Becker, *Militär und Legitimation, Schriftenreihe des Arbeitskreises Marburger Wissenschaftler für Friedens- und Abrüstungsforschung an der Philipps – Universität Marburg (IAFA)*, Band 20, Marburg 1997, s. 11.

Na szczeblu bilateralnym ważną rolę odgrywa działająca od 1988 r. Francusko-Niemiecka Rada Obrony i Bezpieczeństwa¹⁴. Decyzje dotyczące niemiecko-francuskiej współpracy wojskowej i zbrojeniowej podejmowane są podczas spotkań decydentów i grup roboczych. Składa się ona z szefów państw i rządów, ministrów spraw zagranicznych i obrony obu państw, jak również wojskowych – szefów sztabów¹⁵. Jej celem było zbliżenie i koordynacja ministerstw spraw zagranicznych i obrony. Spotkania przewidziane są przynajmniej dwa razy w roku. W ostatnich latach Rada ta funkcjonowała jako część wspólnych obrad rad ministrów obu krajów¹⁶. Początki działania Rady Obrony i Bezpieczeństwa zbiegły się z jesienią ludów 1989 r. i rozpadem ładu jałtańskiego-poczdamskiego. Koniec zimnej wojny i ówczesna postawa Rosji przyczyniły się do redukcji armii. Dotyczyło to w szczególności Bundeswehry, która okrawana była już od lat 90. W mniejszym, choć również znaczącym, stopniu wiązało się to także z armią francuską.

W roku 1992 podpisany został Traktat z Maastricht, który stał się podwaliną dla powstania i działania Unii Europejskiej. W dokumencie tym znalazły się znaczące odniesienia do problematyki obronności. Na początku, wśród celów Unii, wymieniane jest „określanie wspólnej polityki obronnej, która mogłaby prowadzić do wspólnej obrony” jako części wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa¹⁷. Jednocześnie zwrócono się do Unii Zachodnioeuropejskiej¹⁸ o opracowanie decyzji i przedsięwzięć Unii Europejskiej „mających wpływ na kwestie obronne”¹⁹. W praktyce

¹⁴ R. Zięba, *Współpraca Francji i Niemiec w kształtowaniu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, 2006, nr 4, s. 169.

¹⁵ *Deutsch-franzoesischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat (22.01.1988). Protokoll zum Vertrag vom 22 Januar 1963 zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die deutsch-französische Zusammenarbeit*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.france-allemande.fr/IMG/pdf/VerteidigungsratProtokoll88.pdf (dostęp: 10.06.2023).

¹⁶ *Deutsch-Französischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat (DFVSR)*, france-allemande.fr, https://www.france-allemande.fr/Deutsch-Franzosischer-Verteidigungs-und-Sicherheitsrat-DFVSR.html (dostęp: 27.03.2023).

¹⁷ *Traktat o Unii Europejskiej*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_z_Maastricht_PL_1.pdf (dostęp: 10.09.2023).

¹⁸ Szerzej na temat Unii Zachodnioeuropejskiej zob.: A. Ciupiński, *Rola Unii Zachodnioeuropejskiej w kształtowaniu Europejskiej Tożsamości Bezpieczeństwa i Obrony*, „Kwartalnik Bellona”, nr 3/2015, s. 69–81.

¹⁹ *Traktat o Unii Europejskiej*, dz. cyt. Generalnie postanowienia związane ze wspólną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa znalazły się w części Traktatu z Maastricht pt. *Tytuł V postanowienia dotyczące wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*.

polityka obronna UE miała być w związku z tym generalnie realizowana przez Unię Zachodnioeuropejską.

22 maja 1992 r. Francois Mitterand i Helmut Kohl w la Rochelle uzgodnili powołanie Korpusu Europejskiego – Eurokorpusu²⁰. Jego podstawą stała się brygada niemiecko-francuska. W kolejnych latach do Korpusu dołączyły Belgia, Luksemburg i Hiszpania²¹. Widocznym znakiem współdziałania i sojuszu obu krajów stał się wspólny przemarsz żołnierzy tej jednostki, w tym niemieckich, podczas parady w Paryżu 14 lipca 1994 r.²² Strona niemiecka zachęcała w latach 90. Francję do powrotu do struktur NATO. Mimo podejmowanych prób i czasowego polepszenia relacji USA – Francja nie doszło to jednak wówczas do skutku²³.

Kwestie obronności europejskiej były obszarem, na którym występowały rozbieżności między celami i dążeniami obu partnerów. Strona niemiecka starała się uczynić z niej „europejski filar” NATO, zacieśniać współpracę euroatlantycką. Francja raczej optowała za europejską autonomią w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności (wówczas w oparciu o wzmiankowaną UZE) oraz równoważnym partnerstwem ze Stanami Zjednoczonymi w tym obszarze²⁴. W 1996 r. stało się jasne, że UZE nie będzie europejską organizacją obronną, niezależną od USA. W tej sytuacji prezydent Chirac starał się przekonać rząd RFN do tworzenia niezależnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE. Przy okazji to właśnie Niemcy i Francja stawałyby się liderami w tym obszarze²⁵. W połowie lat 90. Niemcy optowały za wchłonięciem UZE przez UE, jednak nie

²⁰ Szerzej na temat Eurokorpusu zob.: *Eurocorps a force for the European Union and NATO*, chrome-extension://efaidnbmninnbpcjpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede260215overvieweurocorps_/sede260215-overvieweurocorps_en.pdf (dostęp: 10.09.2023).

²¹ Eurokorpus to organizacja autonomiczna wykonująca misje w ramach UE, ONZ, NATO. Głównymi celami Eurokorpusu są pomoc w operacjach kryzysowych, humanitarnych, jak również utrzymywanie pokoju. Na temat działalności Polski w Eurokorpusie zob. m.in.: *Polska dołączy do ważnego europejskiego „klubu” wojskowego*, https://web.archive.org/web/20111204041258/http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,10745118,Polska_dolaczy_do_waznego_europejskiego_klubu_.html (dostęp: 13.09.2023); *Polak dowódcą Eurokorpusu*, <https://radar.rp.pl/wojsko-polskie/art38678211-polak-dowodca-eurokorpusu> (dostęp: 13.09.2023).

²² B. Koszel, *Partnerstwo z rozsądku? Stosunki Francji ze zjednoczonymi Niemcami* (1990–2006), Instytut Zachodni, Poznań 2006, s. 38.

²³ S. Parzymies, *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2017, s. 494–506.

²⁴ B. Koszel, *Partnerstwo z rozsądku? Stosunki Francji...*, s. 37–38. Szerzej na ten temat zob.: S. Parzymies, *Polityka zagraniczna Francji...*, s. 488–492.

²⁵ A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywództwo Niemiec i Francji w Unii Europejskiej w XXI w. Problemy i wyzwania*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2016, s. 29.

udało się to wówczas ze względu na opór Wielkiej Brytanii, Austrii, Szwecji, Finlandii i Irlandii²⁶. Ostatecznie Unia Europejska przejęła zasoby UZE w roku 2000²⁷.

Dla niemieckich sił zbrojnych i budowy systemu bezpieczeństwa europejskiego istotną cezurą stał się wybór Gerharda Schroedera na kanclerza i utworzenie rządu federalnego opartego na koalicji SPD/Zieloni. Nowe władze przestały traktować NATO jedynie jako instrument zabezpieczenia istnienia państwa. Znakiem tej zmiany stało się przyłączenie RFN do interwencji w Kosowie²⁸. Był to znaczący krok w kierunku prowadzenia przez Niemcy „normalnej” suwerennej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

W dniach 10–11 grudnia 1999 r. w Helsinkach odbył się szczyt UE, który zdecydował o zainicjowaniu WEPBiO – Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Dwa tygodnie wcześniej podczas konsultacji niemiecko-francuskich oba kraje poparły koncepcje utworzenia wspólnych, europejskich sił zbrojnych²⁹.

Do pewnego strategicznego zbliżenia między partnerami doszło przy okazji rozpoczęcia wojny w Iraku w roku 2003. Zarówno Niemcy, jak i Francja sprzeciwiły się tej operacji i nie przystąpiły do amerykańskiej koalicji. Zwiększenie dystansu między Berlinem i Waszyngtonem było przy tym szczególnie na rękę Francji³⁰.

W 2003 r. w Nantes Niemcy i Francja podkreśliły, że WEPBiO ma nie tylko realizować misje petersberskie, ale również tworzyć rzeczywistą obronę europejską. Koncepcje niemiecko-francuskie w zakresie rozwoju WEPBiO zostały umieszczone w projekcie Traktatu Konstytucyjnego, postanowiono utworzyć Agencję do Spraw Rozwoju Zdolności Obronnych, Badań, Zakupów i Uzbrojenia (Europejską Agencję Obrony)³¹. WEPBiO była istotnym elementem projektu Konstytucji dla Europy, zawarto tam szereg niemiecko-francuskich koncepcji. Obejmowały one m.in. dążenie do tworzenia wspólnej obrony i utworzenie Europejskiej Agencji Obrony. Po

²⁶ Ibidem, s. 30.

²⁷ A. Ciupiński, *Rola Unii Zachodnioeuropejskiej w kształtowaniu Europejskiej Tożsamości Bezpieczeństwa i Obrony*, „Kwartalnik Bellona”, nr 3/2015, s. 69.

²⁸ A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywódstwo Niemiec i Francji...*, s. 31.

²⁹ B. Koszel, *Partnerstwo z rozsądku? Stosunki Francji...*, s. 40–41; zob. także: *Schlussfolgerungen des Vorsitzes Europäischer Rat (Helsinki) 10. Und 11. Dezember 1999*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.consilium.europa.eu/media/21041/helsinki-europ%C3%A4ischer-rat-schlussfolgerungen-des-vorsitzes.pdf (dostęp: 10.09.2023).

³⁰ A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywódstwo Niemiec i Francji...*, s. 35; I.D. Metzner, *Wojna w Iraku nauczyła mówić Niemcy NIE*, <https://www.dw.com/pl/wojna-w-iraku-nauczycy%C5%82a-m%C3%B3wi%C4%87-niemcy-nie/a-16684628> (dostęp: 13.09.2023). Przy okazji wojny w Iraku doszło do powstania swoistego sojuszu Niemiec, Francji i Rosji przeciwko amerykańskiej interwencji, zob.: J. Kuisz, S. Kaufmann, *Byliśmy ślepi*, „Polityka”, nr 49 (3442), 29.11.–5.12.2023, s. 51.

³¹ B. Koszel, *Partnerstwo z rozsądku? Stosunki Francji...*, s. 41–42.

zamachach na WTC kwestie obrony przed terroryzmem zostały określone również jako jeden z elementów wspólnej, europejskiej obrony³². Traktat Konstytucyjny nie wszedł w życie z powodu odrzucenia go w referendum m.in. we Francji. Jego odrzucenie nie oznaczało całkowitego odrzucenia opisanych pomysłów. Jednocześnie ważne, zwłaszcza dla Niemiec i Francji, było powstanie EDA – Europejskiej Agencji Obrony – w lipcu 2004 r. Oba kraje zaangażowały się w jej budowę³³.

Po klęsce tego projektu Niemcy i Francja zaangażowały się w przeprowadzenie reformy traktatowej, która zaowocowała Traktatem z Lizbony, który wszedł w życie w roku 2009. W dokumencie tym znalazły się również odniesienia do obronności. Dotyczyły one poszerzenia zadań WPBiO. Traktat wskazuje m.in. możliwość stałej współpracy strukturalnej – PESCO. W kontekście spójności ważne są klauzula wzajemnej pomocy, która nakłada na państwa członkowskie obowiązek pomocy i wsparcia w przypadku napaści zbrojnej na jednego z członków Unii, oraz klauzula solidarności. Znalazły się tam dodatkowo możliwości powierzenia misji grupie państw przez Radę oraz wykorzystania mechanizmu „wzmocnionej współpracy”. Rozszerzono też zakres tzw. zadań petersberskich³⁴. W 2009 r. Francja powróciła do wojskowych struktur NATO, a decyzja prezydenta Sarkozy’ego nie została szerzej skonsultowana z Niemcami. Te były jednak zadowolone z tego powodu³⁵. Jest to krok istotny ze względu na możliwość współpracy wojskowej w ramach sojuszu UE-NATO³⁶.

³² A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywódtwo Niemiec i Francji...*, s. 34.

³³ Ibidem, s. 36.

³⁴ WPBiO – architektura prawno-instytucjonalna wg stanu na 02.07.2018, Materiały OIDE, Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej, Biblioteka Sejmowa, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/pigulki/WPBiO_basis.pdf (dostęp: 13.09.2023). Szerzej na ten temat zob.: N. Bobryk-Deryło, *Uwarunkowania Ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*, rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Parzymiesa, Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/126/UE%20WPBiO.pdf?sequence=1 (dostęp: 13.09.2023).

³⁵ A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywódtwo Niemiec i Francji...*, s. 39.

³⁶ Istotnym elementem europejskiej obronności pozostają także powstałe w opisywanym tu okresie Grupy Bojowe Unii Europejskiej. Szerzej na ten temat zob.: *EU Battlegroups*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.eas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_battlegroups.pdf (dostęp: 18.01.2024); W. Wątor, *Grupy Bojowe Unii Europejskiej. Istota, bilans funkcjonowania, perspektywy*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, 2018, t. 23, s. 87–115, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2353-9747-year-2018-volume-23-article-7473/cl7473-5653.pdf (dostęp: 18.01.2024).

Jednocześnie, podczas rządów kolejnych gabinetów Angeli Merkel, można było zaobserwować powrót do „kultury wstrzemięźliwości”. W latach 2010–2011 miała miejsce reforma Bundeswehry. Zrezygnowano z obowiązkowego poboru, zastąpiono go armią zawodową. Wydatki na obronność zostały zamrożone – wynosiły ok. 24 mld euro rocznie, czyli tylko ok. 1,5% PKB. Cięcia objęły sztaby, zaplecze logistyczne, liczebność uzbrojenia, w tym ciężkiego. Trend zapoczątkowany w tej reformie był kontynuowany przez kolejny gabinet po wyborach w 2013 r. Jak stwierdza Bogdan Koszel: „Nowa minister obrony Ursula von der Leyen większą uwagę przywiązywała do kosztów osobowych i «społecznej» misji Bundeswehry, aniżeli do modernizacji armii”³⁷. Znaczące ilościowe zmiany zaszły w tym zakresie dopiero po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie 24 lutego 2022 r. Te posunięcia były jedną z przyczyn, dla których w roku 2010 Francja podpisała z Wielką Brytanią umowę o bilateralnej współpracy wojskowej w Lancaster House. Dodatkowo występowały wówczas poważne rozbieżności między Niemcami i Francją, które dotyczyły szeregu kwestii, m.in. stosunku do arabskich rewolucji, sytuacji budżetowej, technologii nuklearnych³⁸. Mimo wszelkich problemów w roku 2012 podpisana została niemiecko-francuska deklaracja na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa i obronności europejskiej³⁹.

Podsumowując, pierwsze 15 lat XXI w. nie było szczególnie owocne dla niemiecko-francuskiej współpracy na niwie bezpieczeństwa. Niemcy osłabiały potencjał Bundeswehry, Francja w obliczu słabości wschodniego partnera zdecydowała się na rozbudowę kooperacji militarnej z będącą jeszcze wówczas członkiem UE Wielką Brytanią. Dopiero wybuch konfliktu w Ukrainie w roku 2014 powoli zaczął uzmysławiać politykom niemieckim konieczność dofinansowania armii.

3. WPŁYW BREXITU I PREZYDENTURY DONALDA TRUMPA NA BILATERALNĄ WSPÓŁPRACĘ

W 2016 r. miały miejsce dwa niespodziewane wydarzenia, które wywarły znaczący wpływ na relacje niemiecko-francuskie i odcisnęły się przez kolejne lata na bilateralnej współpracy obu państw. Pierwsze z nich to zwycięstwo zwolenników brexitu w referendum w Wielkiej Brytanii w czerwcu 2016 r. Kolejnym stał się wybór kontrowersyjnego eksshowmana Donalda Trumpa na urząd prezydenta USA. Wygrał on w głosowaniu,

³⁷ A. Barabasz, B. Koszel, M. Książkiewicz, *Przywódstwo Niemiec i Francji...*, s. 38–39.

³⁸ *Ibidem*, s. 39.

³⁹ *Deutsch-Französische Erklärung Für eine stärkere europäische Sicherheit und Verteidigung, Paris 6. Februar 2012*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.france-alemagne.fr/IMG/pdf/DE-FR_Erklarung_DEU_Fassung_mit_BMVg_-_FINAL_FREIGABE.pdf (dostęp: 20.12.2023).

które odbyło się 8 listopada 2016 r., a w styczniu kolejnego roku inaugurował swoją prezydenturę.

Referendum w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z UE odbyło się 23 czerwca 2016 r. Decyzja o brexicie sprawiła, że Francja straciła potencjalnego sojusznika w działaniach na rzecz bezpieczeństwa europejskiego, tak jak to miało miejsce w latach poprzednich. Niemcy stały się w tym momencie jej głównym partnerem. Istotnym rezultatem takiego rozwoju rzeczy stał się dokument z roku 2016 „Silna Europa w niepewnym świecie” („Ein starkes Europa in einer unsicheren Welt”), w którym padają zapowiedzi troski o to, aby wzmocnić spójność między państwami Unii wobec zagrożenia bezpieczeństwa. Autorzy podkreślają znaczenie projektu europejskiego jako także unii bezpieczeństwa („Sicherheitsunion”). Pojawiają się tam również konkretne zapowiedzi konieczności wypracowania strukturalnej współpracy między państwami w zakresie bezpieczeństwa, kooperacji militarnej, a nawet wspólnego finansowania operacji⁴⁰.

Na szeroko pojętą współpracę w zakresie obronności wpływ miał także prezydent USA Donalda Trump. Objął on urząd na początku 2017 r. i reprezentował podejście izolacjonistyczne. W szeregu wypowiedzi kwestionował Sojusz Północnoatlantycki, podkreślał duże zaangażowanie USA w jego utrzymanie i brak wystarczającego wywiązywania się ze zobowiązań przez większość jego europejskich członków. W tym kontekście należy pamiętać, że zarzuty Donalda Trumpa nie były bezpodstawne. Już w roku 2014 państwa NATO zobowiązały się w Wielkiej Brytanii do wydawania przez każde z nich co najmniej 2% PKB na obronność. Do roku 2023 nawet połowa nie osiągnęła tego celu⁴¹. Niecałe pół roku po objęciu przez niego urzędu Angela Merkel stwierdziła: „Czasy, w których mogliśmy całkowicie polegać na innych, przeminęły”⁴².

Na taki rozwój sytuacji zareagował prezydent Francji. Kilka miesięcy po inauguracji na urządzie, we wrześniu 2017 r., Emmanuel Macron wygłosił na paryskim uniwersytecie Sorbona mowę, w której nakreślił swoją wizję przyszłości integracji europejskiej. Zaproponował w niej rozwój unii obronnej przy współpracy przemysłu zbrojeniowego. Swoje przemówienie i propozycje zawartych w nim projektów adresował

⁴⁰ J.-M. Ayrault, F.-W. Steinmeier, *Ein starkes Europa in einer unsicheren Welt, gemeinsamer Beitrag des französischen Aussenministers Jean-Marc Ayrault und Aussenminister Frank-Walter Steinmeiers*, Auswärtiges Amt, 24.06.2016, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/160624-bm-am-fra/281668> (dostęp: 19.09.2023).

⁴¹ *Armie Zachodu: Umiarkowana zdolność działania*, <https://www.dw.com/pl/armie-zachodu-umiarkowana-zdolno%C5%9B%C4%87-dzia%C5%82ania/a-64676139> (dostęp: 13.02.2022).

⁴² T. Kamiński, M. Gzik, *Trzydzieści lat niewygodnego partnerstwa – ewolucja stosunków UE-Chiny*, w: J.M. Fiszer, T. Stępniewski (red.), *Unia Europejska w turbulentnym świecie, 30 lat Traktatu z Maastricht*, Instytut Europy Środkowej, Lublin–Warszawa 2022, s. 230.

w dużej mierze do Niemiec. Proponował już wówczas podpisanie nowego Traktatu Elizejskiego⁴³. Inicjatywy te nie były jednak szerzej konsultowane ze stroną niemiecką, a sama Angela Merkel nie była obecna podczas ich wygłaszania.

Niestety, ambitne projekty przedstawione przez nowego prezydenta Francji pozostały w dużej mierze w sferze zamierzeń. Pewne elementy zacieśniania współpracy, także wojskowej i zbrojeniowej, były jednak realizowane. 22 stycznia 2019 r. w Akwizgranie Emmanuel Macron oraz Angela Merkel podpisali nowe porozumienie między Niemcami i Francją. „Traktat Akwizgrański” stał się istotnym dokumentem regulującym bilateralne stosunki. W kontekście militarnym szczególnie ważny był artykuł czwarty, w którym zawarto zapewnienie o wzajemnej pomocy na wypadek agresji na jedno z państw. Jest to istotne wzmocnienie gwarancji NATO i UE⁴⁴. Jednocześnie sygnatariusze zobowiązują się do rozwoju zdolności obronnych na poziomie europejskim, jak również wzmocnienia współpracy wojskowej między siłami zbrojnymi obu krajów. Miała ona obejmować prace nad rozwojem wspólnych programów obronnych, jak również „możliwie ścisłą” współpracę przemysłów obronnych obu krajów⁴⁵. Przytoczone słowa można interpretować jako świadectwo zaufania do partnera. Fakt, że oba państwa udzieliły sobie dodatkowych gwarancji pomocy, można też interpretować jako sygnał pewnego braku ufności przede wszystkim w stosunku do NATO, ale również do UE.

Niemcy i Francja starają się zacieśniać kooperację na płaszczyźnie zbrojeń. Ma ona długą tradycję. Należy pamiętać, że realizacja konkretnego zamierzenia zajmuje wiele lat, a nawet dziesięcioleci, przy czym część ostatecznie nie zostaje zrealizowana. W przedstawionym w czerwcu 2018 r. przez Bundestag dokumencie wymieniany jest cały szereg wspólnych bilateralnych niemiecko-francuskich oraz multilateralnych, z udziałem obu państw, projektów lądowych morskich oraz powietrznych. Większość z nich dotyczyła przedsięwzięć zamkniętych – ukończonych lub zarzuconych, a część spraw wówczas realizowanych. Na 34 opisane sprawy 25 było wówczas

⁴³ T. Bielecki, *Europejska wizja prezydenta Francji*, <https://www.dw.com/pl/europejska-wizja-prezydenta-francji/a-40698526> (dostęp: 15.11.2023); *Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique> (dostęp: 15.11.2023).

⁴⁴ L. Gibadło, Ł. Jurczyszyn, *Traktat z Akwizgranu: niemiecko-francuski sygnał dla UE*, https://www.pism.pl/publikacje/Traktat_z_Akwizgranu_niemieckofrancuski_sygnal_dla_UE (dostęp: 10.01.2024).

⁴⁵ *Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die Deutsch-französische Zusammenarbeit und Integration*, Aachen, 22.01.2019, <chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2178596/7b304525053dde3440395ecfef44548d3/190118-download-aachenervertrag-data.pdf> (dostęp: 20.11.2023).

zakończonych pomyślnie, przy czym należy zauważyć, że dokument ten opisuje projekty wdrażane od lat 50.⁴⁶

W tym kontekście badacze zwracają uwagę na rozbieżności między zapisami w oficjalnych dokumentach a rzeczywistością. Te pierwsze zawierają zapewnienia o docelowym dążeniu do budowy unii bezpieczeństwa, co połączone ma być ze wzmocnieniem europejskiego przemysłu obronnego. Faktyczna realizacja jest jednak niejednokrotnie opóźniona o wiele lat i znacząco przekracza zakładane wcześniej budżety⁴⁷.

W roku 2017 zapadła decyzja o przystąpieniu obu partnerów do dwóch szczególnie ważnych, nowych przedsięwzięć zbrojeniowych. Pierwsze z nich, pod nazwą „Future Combat Air System” (FCAS), dotyczy budowy samolotu bojowego połączonego z systemem wspomagającym. Drugie, „Main Ground Combat System” (MGSC), obejmuje stworzenie nowego czołgu. Oba z nich będą, choć nie bez trudności, kontynuowane w kolejnych latach⁴⁸.

Jednocześnie Francja w omawianym okresie starała się działać na rzecz wzmocnienia współpracy wojskowej i zdolności obronnych na szczeblu europejskim. W roku 2017 Komisja Europejska, po przedstawieniu białej księgi w sprawie przyszłości Europy, rozpoczęła debatę w najważniejszych tematach UE, w tym również dotyczących przyszłości obronności europejskiej. Przedstawiła różne scenariusze działań w kierunku realizacji „Unii Bezpieczeństwa i Obrony”⁴⁹. Francja w owym okresie w odpowiedzi na wątpliwości co do spolegliwości NATO zaproponowała „Europejską inicjatywę interwencyjną”. Kraj ten zamierzał pozostawać w awangardzie inicjatyw obronnych, tworzonych dla zainteresowanych⁵⁰. Jak zauważa Agnieszka Cianciara, „postęp w zakresie tworzenia europejskiej polityki obrony to jedno ze sztandarowych osiągnięć pierwszej kadencji Emmanuela Macrona, który wskazywał sukcesy jak: utworzenie Europejskiego Funduszu Obrony, Europejskiej Inicjatywy Interwencyjnej czy wspólnych francusko-niemieckich programów zbrojeniowych, otwartych na współpracę z innymi państwami Unii”⁵¹.

⁴⁶ *Die deutsch-französische Rüstungskoooperation*, Sachstand, Wissenschaftliche Dienste, Deutscher Bundestag, 28.06.2018, die deutsch franzosische Rustungskooperation 2018..pdf (dostęp: 20.11.2023).

⁴⁷ D. Puhl, *Deutsch-Französische Rüstungszusammenarbeit, Ein Ding der Unmöglichkeit?*, Notes de l’Ifri, Visions franco-allemandes, nr 31, 11.2020, s. 10, vfa_31_d._puhl_rustungszusammenarbeit_nov_2020_v2.pdf (dostęp: 27.03.2023).

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ *Dokument otwierający debatę na temat przyszłości europejskiej obronności*, Komisja Europejska, COM(2017)315 z dnia 7 czerwca 2017 r.

⁵⁰ K. Pełczyńska-Nałęcz, *Przemysłu sojusze*, „Rzeczpospolita”, 20.07.2018.

⁵¹ A.K. Cianciara, *Wybory prezydenckie we Francji w 2022 roku: anatomia konfliktu politycznego*, w. J.M. Fiszer, T. Stepniowski (red.), *Unia Europejska w turbulentnym świecie, 30 lat Traktatu z Maastricht*, Instytut Europy Środkowej, Lublin–Warszawa 2022, s. 199.

Niemcy formalnie są zaangażowane we współpracę w ramach tych projektów, jednocześnie opowiadały się za szerokim podejściem do spraw bezpieczeństwa, projektów, które integrowałyby jak największą liczbę państw⁵². Te lansowane przez Francję mają bowiem na celu również, w dużej mierze, wzmocnienie międzynarodowej pozycji tego państwa, walczącego wciąż o utrzymanie statusu mocarstwowego. Pokazuje to pewne rozbieżności w podejściu obu państw do kwestii obronności europejskiej, jej kształtu i celów.

W kolejnych latach trwały w dalszym ciągu dyskusje na temat wzmocnienia wspólnotowej obronności, m.in. w dokumencie podsumowującym konkluzje obrad Niemiecko-Francuskiej Rady Bezpieczeństwa i Obrony w Tuluzie w październiku 2019 r. wzywały do ustanowienia „ambitnych” ram finansowych dla wspólnych europejskich projektów, zwłaszcza Europejskiego Funduszu Obrony⁵³.

Rok 2021 przyniósł zmianę w Białym Domu. W styczniu zaprzysiężony został nowy prezydent USA Joe Biden. Już w pierwszych tygodniach urzędowania zmienił politykę i stwierdzenia swojego poprzednika względem NATO i udziału w nim USA. Znamienne w tym kontekście stały się jego słowa na monachijskiej konferencji bezpieczeństwa w lutym 2021 r., gdy powiedział: „America is back. The transatlantic Alliance is back”⁵⁴. Mimo to pozostała i rośnie świadomość konieczności uzyskiwania przez Europę samodzielności strategicznej wobec rosnących zagrożeń.

Opisywany okres przyniósł pewne korekty polityki wojskowej i zbrojeniowej obu krajów. Decyzja o opuszczeniu UE przez Wielką Brytanię, a następnie niepewność co do amerykańskich gwarancji bezpieczeństwa przyczyniły się do zacieśnienia współpracy niemiecko-francuskiej. Znalazło ono przełożenie również na niwie obronności. Dotyczyło prób intensyfikacji kooperacji bilateralnej, tak na płaszczyźnie wojskowej, jak i zbrojeniowej. Jednocześnie podejmowane były inicjatywy na rzecz rozwoju obronności europejskiej. Choć udało się odnieść na tej niwie pewne sukcesy, to są one wciąż niewystarczające w odniesieniu do wyzwań, przed którymi stoi Unia Europejska i jej członkowie, co ujawniło się ze szczególną siłą w kolejnych dwóch latach wobec narastającego zagrożenia ze Wschodu.

⁵² J. Gotkowska, *Europejska Inicjatywa Interwencyjna, czyli francuski pomysł na obronę Europy*, <https://klubjagiellonski.pl/2019/12/30/europejska-inicjatywa-interwencyjna-czyli-francuski-pomysl-na-obrone-europy/> (dostęp: 19.01.2024).

⁵³ *Deutsch-Französischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat, Toulouse, 16 Oktober 2019 – Vereinbarte Schlussfolgerungen*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglefindmkaj/<https://www.bmvg.de/resource/blob/137226/7a13b5831381598f74bed269eabbe1f1/20191016-download-data.pdf> (dostęp: 18.12.2023).

⁵⁴ J. Biden, *Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security Conference*, The White House, 19.02.2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference/> (dostęp: 10.01.2024).

4. KONSEKWENCJE WYBUCHU PEŁNOSKALOWEJ WOJNY W UKRAINIE

24 lutego 2022 r. wojska rosyjskie rozpoczęły pełnoskalową wojnę w Ukrainie. Eskalacja konfliktu wpłynęła na bezpieczeństwo Europy, świata, ale także na procesy między Niemcami i Francją.

Konflikt między Ukrainą i Rosją trwa już jednak od wielu lat. Dekadę temu oba kraje zaangażowały się w procesy pokojowe w Ukrainie: początkowo podczas „Euromajdanu” w Kijowie, na krótko w formule Trójkąta Weimarskiego⁵⁵, później już bez udziału Polski w ramach porozumień mińskich i formatu normandzkiego. Niestety, to zaangażowanie nie spełniło pokładanych oczekiwań trwałego pokoju. Można mieć nadzieję, że w obecnej sytuacji chęć zatarcia dotychczasowej porażki przy próbach załagodzenia konfliktu przyczyni się do rozwoju europejskiej *hard power*, jak też dalszego wspierania Ukrainy.

W ostatnim okresie można także odnieść wrażenie, że prezydent Macron widzi potrzebę większego zaangażowania w prace NATO, bardziej docenia jego istnienie i reakcje. Jest to znacząca zmiana w porównaniu do jego słynnej wypowiedzi na temat „śmierci mózgowej” tej organizacji⁵⁶. Podczas wizyty w Bratysławie z okazji szczytu GLOBSEC⁵⁷ francuski przywódca sam nawiązał do tych słów, które wypowiedział w roku 2019. Późną wiosną 2023 r. jego ton jest inny: „Mogę powiedzieć, że dziś Władimir Putin wskrzesił NATO najgorszym z możliwych wstrząsów elektrycznych”⁵⁸. Jednocześnie podkreślił wówczas konieczność pomocy Ukrainie i mimo że nie udzielił jednoznacznego poparcia planom akcesji tego państwa do NATO, to zapowiedział, że powinna zostać objęta gwarancjami bezpieczeństwa. Ważne są w tym kontekście słowa, że Ukraina „chroni Europę”. Ten zwrot jest istotny w kontekście współpracy wojskowej z Niemcami. RFN konsekwentnie uważała NATO za podstawowego gwaranta zbiorowego bezpieczeństwa i nie planowała działań na rzecz obejścia lub osłabienia tej organizacji. Coraz silniejsze zaangażowanie w budowę obronności europejskiej i zbliżenie z Francją wynikały zaś, jak już pisałem, w dużej mierze z osłabienia więzi transatlantyckich i niepewnej postawy USA w trakcie prezydentury Donalda Trumpa.

⁵⁵ Szerzej na ten temat zob.: J.M. Fiszer, M. Czasak, *Trójkąt Weimarski, Geneza i działalność na rzecz integracji Europy w latach 1991–2016*, ISP PAN, Polsko-Niemiecka Fundacja na rzecz Nauki, Warszawa 2019, s. 338–346.

⁵⁶ M. Strzałkowski, *Macron: NATO wchodzi w stan śmierci mózgowej*, Euractiv.pl, 8.11.2019, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/macron-nato-wchodzi-w-stan-smierci-mozgowej/> (dostęp: 15.12.2023).

⁵⁷ Szerzej na temat think tanku GLOBSEC zob.: *GLOBSEC, Ideas Shaping the World*, <https://www.globsec.org/who-we-are/about-us> (dostęp: 15.12.2023).

⁵⁸ S. Skrażyński, *Wolta Macrona w Bratysławie*, „Gazeta Wyborcza”, 2.06.2023, s. 13.

Na początku 2023 r. przypadła 60. rocznica podpisania Traktatu Elizejskiego. Z okazji tego jubileuszu odbyło się m.in. wspólne posiedzenie rządów i ważnych gremiów obu krajów⁵⁹. Moim zdaniem w kontekście omawianej współpracy istotne są ustalenia sformułowane podczas spotkania Niemiecko-Francuskiej Rady Obrony i Bezpieczeństwa 22 stycznia 2023 r. w Paryżu. Strony ustaliły tam m.in., że będą konsultowały się w kwestii wsparcia militarnego dla Ukrainy. Padła zapowiedź ćwiczeń brygady niemiecko-francuskiej na Litwie i w Rumunii w 2024 r. W kontekście projektów zbrojeniowych nawiązano do dalszego rozwoju projektu realizowanego wspólnie z Hiszpanią o nazwie FCAS (Future Combat Air System – samolot oraz bezzałogowe aparaty latające). W ramach współpracy bilateralnej pod niemieckim przewodnictwem powstaje w dalszym ciągu „MGCS” (Main Ground Combat System – projekt budowy nowego czołgu). Ta ciągłość i pewna determinacja w kontynuowaniu tak ważnych projektów jest moim zdaniem pozytywnym znakiem. Ważna dla współpracy zbrojeniowej jest też umowa dotycząca kontroli eksportu. Oba kraje wspierają także rozwój projektu „Twister” w ramach PESCO. Jego celem jest przygotowanie nowego pocisku przechwytyjącego⁶⁰. Jednocześnie zapowiadają dalszy rozwój strategicznego partnerstwa zbrojeniowego jako siły napędowej dla europejskiego przemysłu zbrojeniowego. W kontekście współpracy wojskowej wymieniana jest niemiecko-francuska grupa współpracy wojskowej (Deutsch-französische militärische Kooperationsgruppe). Planowane były również wspólne niemiecko-francuskie manewry w rejonie Indopacyfiku⁶¹. Takie plany wskazują na chęć kontynuowania i zacieśniania kooperacji zgodnie z cytowanym Traktatem Akwizgrańskim, przy czym wsparcie obu krajów dla walczącej Ukrainy pozostaje dodatkowym czynnikiem jednoczącym.

W lipcu 2023 r., krótko przed planowanym w Wilnie szczytem NATO, pojawiły się informacje na temat znaczących dysonansów na linii Paryż – Berlin odnośnie do członkostwa Ukrainy w NATO⁶². Stanowisko Francji miało zbliżyć się do pozycji Polski i krajów bałtyckich, które postulują podjęcie zobowiązań w sprawie członkostwa

⁵⁹ *Deutsch Französische Erklärung, 22 Januar 2023*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgclefindmkaj/https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975228/2159710/f0e003360bea73b93518db0547094fac/2023-01-22-dfmr-kommunique-data.pdf (dostęp: 20.03.2023).

⁶⁰ M. Szopa, *Europejska tarcza przeciwrakietowa w PESCO*, Defence24, 14.11.2019, https://defence24.pl/przemysl/pesco-zatwierdzil-europejski-pocisk-nowej-generacji (dostęp: 18.01.2024).

⁶¹ *Schlussfolgerungen des Deutsch-Französischen Verteidigungs- und Sicherheitsrats, Paris 22 Januar 2023*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgclefindmkaj/https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2159740/0e07d9261a41835b00f483b0bcbf4f80/2023-01-22-dfvsr-data.pdf?download=1 (dostęp: 19.12.2023).

⁶² *Ukraina w NATO: Francja bliżej Polski niż Niemiec*, https://www.rp.pl/polityka/art-38634491-ukraina-w-nato-francja-blizej-polski-niz-niemiec (dostęp: 18.12.2023).

Ukrainy w NATO podczas szczytu w Wilnie. Wybrzmiało to w szczególności podczas szczytu Trójkąta Weimarskiego w Paryżu 12 czerwca 2023 r. Strona niemiecka przyjmuje w tej kwestii stanowisko bliższe Stanom Zjednoczonym, a nawet Węgrom, które nie przewidują przyspieszonej ścieżki członkostwa dla Ukrainy. Wynika to m.in. z lęku przed eskalacją konfliktu, ale również z narastającego zmęczenia ich obywateli⁶³. Jednocześnie prezydent Andrzej Duda po spotkaniu podkreślał wspólny interes trzech państw – zwycięstwo Ukrainy w wojnie z Rosją⁶⁴. Brak porozumienia w tak ważnej kwestii może wskazywać, że w przyszłości niemiecko-francuska współpraca zbrojeniowa i obronna będą kontynuowane, a nawet poszerzane, ale w zakresie mniejszym niż oczekiwania i potrzeby dotyczące budowy wspólnych europejskich systemów obronnych, które wymagają głębokiego porozumienia. Dodatkowo, niestety, wciąż doskwiera brak nowych projektów, które byłyby faktycznie realizowane i mogłyby stanowić konkretny zaczyn wspólnej europejskiej obrony.

Wydaje mi się, że można zauważyć, że po początkowym szoku wywołanym wybuchem pełnoskalowej wojny nastąpiła tendencja wzmacniania sił zbrojnych i dalszego zacieśniania współpracy. Pojawiły się jednak, zwłaszcza po stronie niemieckiej, opory i trudności organizacyjne, wynikające z wieloletnich zaniedbań i programów demilitaryzacji oraz oszczędności. W lutym 2022 r. uruchomiony został w Niemczech fundusz na rzecz dobrojenia Bundeswehry. Opiewał on na sumę 100 mld euro. Po roku nie było widać zbyt wielu zamówień realizowanych przy użyciu tych środków⁶⁵. Konieczność spłaty odsetek od funduszu finansowanego z kredytów zmniejsza tę sumę o kolejne miliardy euro⁶⁶. Problemy z realizacją tego programu dobrze ukazują skalę wyzwań, przed którymi stoi rząd Niemiec w obliczu koniecznego wzmocnienia Bundeswehry. Ważne jest w tym kontekście także nastawienie decydentów, które zwłaszcza w Niemczech zaczyna się zmieniać. W tym kontekście pewną nadzieję mogą budzić słowa Manfreda Webera, wiceprzewodniczącego CSU i szefa Europejskiej Partii Ludowej w Parlamencie Europejskim, który stwierdził: „Potrzebujemy, nawet jeśli termin ten nie jest łatwy, czegoś w rodzaju gospodarki wojennej w UE, aby móc zagwarantować stabilność i bezpieczeństwo”. Jednocześnie także on przyznał, że kraje europejskie nie są w stanie w szybkim terminie przygotować niezbędnego uzbrojenia ani

⁶³ Ibidem; P. Ricard, T. Wieder, *Guerre en Ukraine: nouvelles friction entre France et l'Allemagne sur l'OTAN*, „Le Monde”, 2.07.2023., https://www.lemonde.fr/international/article/2023/07/02/guerre-en-ukraine-nouvelles-frictions-entre-la-france-et-l-allemande-sur-l-otan_6180238_3210.html (dostęp: 3.07.2023).

⁶⁴ *Szczyt Trójkąta Weimarskiego w Paryżu*, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/szczyt-trojkatu-weimarskiego-w-paryzu-,69807> (dostęp: 15.12.2023).

⁶⁵ *Armie Zachodu: Umiarkowana zdolność działania*, <https://www.dw.com/pl/armie-zachodu-umiarkowana-zdolno%C5%9B%C4%87-dzia%C5%82ania/a-64676139> (dostęp: 13.02.2022).

⁶⁶ Ibidem.

dla obrony własnej, ani dla wsparcia Ukrainy⁶⁷. Sam fakt podjęcia przez najważniejsze kraje europejskie, w tym Niemcy i Francję, decyzji o dozbrajaniu Ukrainy uważam za ważny. Zwłaszcza w przypadku Niemiec krok ten, w połączeniu z opisywanymi działaniami na rzecz wzmocnienia Bundeswehry, oznaczał zmianę pewnych paradygmatów polityki, które kanclerz Scholz określił mianem „Zeitenwende”⁶⁸. Zasadnicze pytanie dotyczy tego, czy w obliczu obecnych problemów politycznych oraz gospodarczych Niemcy i Francja będą w dalszym ciągu zdecydowanie wzmocniały swoje potencjały obronne, zacieśniały współpracę i jakie faktyczne rezultaty zostaną osiągnięte.

Prawie dwa lata, które minęły od wybuchu pełnoskalowej wojny między Rosją i Ukrainą, to okres, który pozwala wyciągnąć pewne wnioski odnośnie do współpracy Niemiec i Francji na płaszczyźnie wojskowo-zbrojeniowej. Oba kraje wydają się być zgodne co do zagrożeń. Planują kontynuację dotychczas przedsięwziętych działań w opisanym wcześniej ramach. Jednocześnie zarysowują się rozbieżności między partnerami, również na innych polach, które utrudniają realizację ambitniejszych zamierzeń wojskowo-zbrojeniowych⁶⁹. W przypadku Niemiec znacząca jest zmiana polityki wobec Rosji. Wydaje się, że władze polityczne w Berlinie przestały mieć złudzenia co do faktycznych zamiarów władz w Moskwie⁷⁰. Potwierdzać to mogą zapisy w „Narodowej Strategii Bezpieczeństwa” opublikowanej przez rząd Olafa Scholza w 2023 r., gdzie Rosja wprost określona jest jako zagrożenie bezpieczeństwa w obszarze euroatlantyckim⁷¹.

5. PODSUMOWANIE

Patrząc z perspektywy ponad 30 lat, które upłynęły od końca zimnej wojny i upadku Związku Radzieckiego, coraz wyraźniej widać zasadnicze błędy strategiczne, które zostały popełnione przez rządy krajów europejskich. Jednym z nich było drastyczne

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ O. Scholz, *Reden zur Zeitenwende, Die Bundesregierung*, chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf (dostęp: 20.01.2024).

⁶⁹ J. Bielecki, *Francja pokłóciła się z Niemcami*, „Rzeczpospolita”, 4.07.2023.

⁷⁰ Ciekawym przykładem na zmianę poglądów w stosunku do Rosji jest minister obrony RFN Boris Pistorius, który jeszcze w roku 2018 krytycznie patrzył na sankcje nałożone na Rosję, a po 24 lutego 2022 r. stwierdził: „Naszym celem jest pomóc Ukrainie wygrać tę wojnę”; zob.: F. Gańczak, *Czerwony Generał*, „Polityka”, nr 25 (3418), 14.08–20.06.2023, s. 52–53.

⁷¹ *Wehrhaft, Resilient, Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland. Nationale Sicherheitsstrategie*, chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/Sicherheitsstrategie-DE.pdf (dostęp: 10.01.2024).

zredukowanie zdolności obronnych poszczególnych państw. Wynikało to po części z przekonania o parasolu ochronnym USA, częściowo zaś było chyba pokłosiem już od dawna nieaktualnego założenia Fukuyamy o końcu historii. Szkoda, że jakiegokolwiek otrzeźwienie i zmiana w tym zakresie nie przyszły wcześniej. Wojna w Ukrainie trwa już 10 lat, jednak dopiero rok po jej eskalacji w lutym 2022 r. decydenci państw Europy przyspieszyli wdrażanie planów zbrojeniowych.

Niemcy i Francja od wielu lat oficjalnie prowadzą politykę bliskich konsultacji i zacieśniania współpracy wojskowej. Niestety, wielokrotnie oficjalne deklaracje stoją w rozbieżności z rzeczywistością. Pełną realizację ambitnych zamierzeń utrudniały m.in. różnice obu krajów w zakresie postrzegania celów polityki zagranicznej. Podczas gdy Francja cały czas miała i ma ambicje mocarstwowe, Niemcy prowadziły politykę samoograniczenia się. Wynikała ona, oprócz kwestii ideologicznych, również z krótkowzrocznego pragmatyzmu. Niemcy zbyt długo wierzyły w bezwarunkowy sojusz z USA i parasol ochronny tego kraju. Zasadniczych i potrzebnych zmian w tej polityce Niemiec nie przyniosły nawet wydarzenia w Ukrainie z roku 2014. Jednocześnie chronologiczna analiza postępowania i wypowiedzi polityków niemieckich, zwłaszcza w ostatnim okresie, wskazuje także, że kierują się oni *Realpolitik* (polityką realną). Gdy NATO uległo osłabieniu, to RFN zacieśniała więzy z Francją. Obecnie, gdy na powrót Sojusz zwiększył aktywność, a USA zaangażowały się w Europie, oba kraje powróciły do bliższych związków transatlantycznych.

Na podstawie tej analizy można zauważyć, że w odniesieniu do współpracy wojskowej i zbrojeniowej obu państw mamy do czynienia z całym szeregiem ambitnych założeń i celów. Część udało się zrealizować, niektóre są w fazie realizacji, niestety duża część tak ogólnych celów, jak i szczegółowych projektów, pozostaje na papierze. Na podstawie tych już ukończonych, które zakończyły się sukcesem, widać, jak skomplikowana jest ich realizacja. Trudności mają dwojaką naturę. Są to uwarunkowania techniczne, obiektywne, ale i uwarunkowania polityczne. Mimo tych wszystkich niedoskonałości to niemiecko-francuska współpraca wojskowa jest najsilniejsza w Europie. Mimo wszelkich rozbieżności w kwestiach ewentualnej budowy bezpieczeństwa europejskiego Niemcy i Francja nie mają szerokich alternatyw dla swego partnerstwa. W początkach XXI w. taką alternatywę stanowiła Wielka Brytania. Po brexicie i pogorszeniu się relacji tego kraju z Francją ta ścieżka, przynajmniej obecnie, wydaje się zamknięta.

Warto zauważyć dodatkową motywację Francji, która kontynuowała swe projekty zbrojeniowe również ze względu na chęć aktywnego uczestnictwa w misjach zagranicznych. W niemieckich dokumentach regularnie zaś podkreślana była konieczność budowy obronności europejskiej⁷². Niestety, co nie pozostaje optymistyczną prognozą, programy rozbudowy sił zbrojnych w Niemczech wciąż nie są realizowane w optymalnym zakresie.

⁷² *Weissbuch der Bundesregierung zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr, 2016; Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammen-*

Należy zauważyć, że w przytoczonych dokumentach, w tym najnowszych, na temat zacieśniania współpracy na płaszczyźnie wojskowej nie ma wzmianki o poszerzaniu jej o Polskę. W obecnej sytuacji, gdy nasz kraj stał się ważnym centrum logistycznym dla przetrwania pomocy dla Ukrainy, w obliczu zagrożenia ze strony rosyjskiej teoretycznie wszystkie strony mogłyby na takim rozwiązaniu zyskać: Polska – wzmocnienie militarne, Niemcy i Francja – możliwość szerszej obecności na terenach blisko Ukrainy. Dobrym narzędziem do realizacji takiego celu mogłyby być Trójkąt Weimarski, którego możliwości i potencjał są od lat niewykorzystane⁷³.

Pisząc o obronności, warto wspomnieć o nowych obszarach zagrożeń wynikających z cyfryzacji. Współcześnie również internet stał się jednym z pól konfliktu, a cyberprzestrzeń dodatkową przestrzenią, w której należy zapewnić bezpieczeństwo⁷⁴. Można się tylko domyślać, że część działań w tym zakresie jest utajniana.

6. PERSPEKTYWY

Pełnoskalowa wojna między Ukrainą i Rosją trwa już ponad dwa lata. Niestety, nie widać perspektyw jej szybkiego zakończenia. Dla Polski, ale także dla krajów bałtyckich, przetrwanie Ukrainy ma szczególnie ważne znaczenie strategiczne. Dla Unii Europejskiej i jej spistości zatrzymanie Rosji i jak najsilniejsze związanie Ukrainy ze strukturami Zachodu ma także znaczenie wizerunkowe – jako silnego, spolegliwego i przede wszystkim skutecznego partnera. W tym celu kraj ten potrzebuje stałego wsparcia militarnego. Niestety, abstrahując od zmiennej politycznej woli udzielania pomocy wojskowej Ukrainie, przemysł europejski nie jest obecnie w stanie produkować wystarczającej ilości uzbrojenia, aby stworzyć przewagę po stronie ukraińskiej i zachować oraz odnawiać własne rezerwy. Tymczasem Rosja przestawiła swoją gospodarkę w dużej mierze na tryby wojenne i jest gotowa walczyć długotrwale w wojnie

---

halt für unser Land, Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, 19 Legislaturperiode, s. 145, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (dostęp: 10.01.2024).

⁷³ M. Czasak, *Działania na rzecz renesansu Trójkąta Weimarskiego: sukcesy, porażki, perspektywy*, w: J.M. Fiszer (red.), *Współpraca Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego (1991–2021)*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2022, s. 233–238.

⁷⁴ Szerzej na temat walki w cyberprzestrzeni podczas wojny rosyjsko-ukraińskiej zob.: M. Nowicki, *Cyberarmia sieje chaos w Rosji*, „Newsweek” nr 34/2023, 21–27.08.2023, s. 46–49; *Bekanntmachung, Richtlinie zur Förderung von deutsch-französischen Verbundprojekten zur Cybersicherheit im Rahmen des Forschungsprogramms der Bundesregierung zur IT-Sicherheit „Selbstbestimmt und sicher in der digitalen Welt 2015 bis 2020”*. *Bundesanzeiger vom 2.12.2019*, https://www.bmbf.de/bmbf/shareddocs/bekanntmachungen/de/2019/12/2746_bekanntmachung (dostęp: 19.01.2024).

wyniszczającej. Decydenci europejscy, zwłaszcza Niemiec i Francji, powinni zrozumieć kluczowe znaczenie *hard power* (twardej siły) w obliczu zagrożenia atakiem. Już od czasu prezydentury Donalda Trumpa, a nawet wcześniejszych deklaracji Baracka Obamy na temat zmiany priorytetów polityki zagranicznej USA, jasne staje się, że Europa w kwestiach bezpieczeństwa nie może już opierać się na parasolu amerykańskim. Na szczęście niemieckie elity polityczne, w tym obecny minister obrony narodowej Niemiec oraz decydenci i badacze, w coraz większym stopniu zdają się zauważać i brać pod uwagę realne zagrożenie wojenne ze strony Rosji⁷⁵.

Współpraca Niemiec i Francji na niwie zbrojeniowej może okazać się kluczowa dla wzmocnienia stanu bezpieczeństwa Europy. Dotyczy to zarówno płaszczyzn współpracy z NATO, jak i obronności europejskiej. Strona rosyjska grała bowiem na partykularyzmach. Zdaje sobie sprawę, że połączone siły i potencjały państw europejskich są trudniejsze do pokonania. W tym kontekście kluczowa jest kwestia, czy w obliczu narastających w ostatnich latach sporów i rozbieżności kraje te są w stanie zintensyfikować kooperację na płaszczyźnie obronności. Niestety, moim zdaniem konieczne jest również szybkie podejmowanie decyzji nie tylko trudnych i niepopularnych, co kosztownych politycznie. Takim ruchem może być zwiększenie wydatków na obronność i ustanowienie ich priorytetu, rozbudowa armii, nie tylko w zakresie wyposażenia, ale również zwiększenie liczebności żołnierzy. Być może należy rozważyć ponowne wprowadzenie obowiązkowej służby wojskowej lub zastępczej służby cywilnej. Znaczące pogorszenie stanu bezpieczeństwa, jakie nastąpiło w ostatnich latach, przyczyniło się bowiem do powrotu dyskusji o obowiązkowej służbie wojskowej. W chwili obecnej – na początku 2024 r. – większość polityków zarówno niemieckich, jak i francuskich nie dopuszcza do powrotu powszechnej służby, znanej do początku XXI w. Rozważane są jednak różne rodzaje mniej lub bardziej dobrowolnych szkoleń⁷⁶. Uważam, że niestety

⁷⁵ J. Betschka, S. Haselberger, Ch. Ziedler, *Boris Pistorius über die Kriegsgefahr „Ich will unsere Gesellschaft wachrütteln”*, <https://www.tagesspiegel.de/politik/boris-pistorius-uber-die-kriegsgefahr-ich-will-unsere-gesellschaft-wachrutteln-11070250.html> (dostęp: 19.01.2024); Ch. Mölling, T. Schütz, *Preventing the Next War, Germany and NATO Are in a Race Against Time*, DGAP Policy Brief, No 34, November 2023, German Council on Foreign Relations, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., chrome-extension://efaidnbmninnipocajpcgclefindmkaj/https://dgap.org/system/files/article_pdfs/34-DGAP-Policy-Brief-2023.pdf (dostęp: 20.12.2023).

⁷⁶ Pod koniec grudnia 2023 r. Minister Obrony Niemiec Boris Pistorius dość jednoznacznie wypowiedział się, że błędem było odejście od obowiązkowej służby wojskowej. Choć jest w swej postawie w mniejszości w obecnym rządzie niemieckim, to sam fakt poruszenia przez niego tej kwestii świadczy o pojawiających się na ten temat przemyśleniach, a może również dyskusjach w najwyższych kręgach władzy. Szerzej na ten temat zob. m.in.: P. Eppelsheim, *Willst Du den Frieden, bereite den Krieg vor*, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/boris-pistorius-und-die-wehrpflicht-kriegstuechtig-und-abwehrbereit-19408533.html> (dostęp: 10.01.2024);

sytuacja geopolityczna wymusza szersze zaangażowanie społeczne w obronność. Dziś nawet najbardziej zaawansowana technologia nie jest w stanie zastąpić czynnika ludzkiego. Dodatkowym elementem, który przemawia za ponownym wprowadzeniem służby wojskowej, jest spójność społeczna.

Na przełomie 2023 i 2024 r. Unia Europejska oraz NATO jednoznacznie pozostają w stanie zagrożenia ze wschodu. Po blisko dwóch latach trwania walk w sprawach bezpieczeństwa Europa nadal w dużej mierze polega na USA. Paradoksalnie Rosja jest demograficznie i gospodarczo znacznie słabsza od zebranego potencjału państw UE. Jest to zaniedbanie, na które zwraca uwagę prawnik Lejb Fogelman⁷⁷. Konflikt ten, a wcześniej prezydentura Donalda Trumpa, który sceptycznie wyrażał się o NATO, stały się impulsami do opisanych inicjatyw zmierzających do zacieśniania współpracy wojskowej oraz zbrojeniowej między Niemcami i Francją. Mimo ambitnych deklaracji obok faktycznie realizowanych projektów wojskowych i obronnych istnieją wciąż znaczące rozbieżności między partnerami. Trudno dziś jasno określić przyszłość i tendencje. Czy współpraca i chęć znalezienia kompromisów przeważą, a niemiecko-francuska współpraca wojskowa i zbrojeniowa będzie się zacieśniała, da początek siłom zbrojnym Unii Europejskiej? Czy też rozbieżności i partykularyzmy okażą się silniejsze i osiągnięty stan nie zostanie znacząco rozszerzony i pogłębiony? W interesie bezpieczeństwa Unii Europejskiej, a zwłaszcza jej wschodniej flanki, której członkiem jest Polska, leży realizacja scenariusza opartego na współpracy i zwiększaniu niemiecko-francuskich, europejskich, natowskich zdolności obronnych, w myśl antycznego przysłowia „Jeśli chcesz pokoju, przygotuj się do wojny”.

BIBLIOGRAFIA

Dokumenty publikowane

Ayrault J.-M., Steinmeier F.-W., *Ein starkes Europa in einer unsicheren Welt, gemeinsamer Beitrag des französischen Aussenministers Jean-Marc Ayrault und Aussenminister Frank-Walter Steinmeiers*, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/160624-bm-am-fra/281668> (dostęp: 19.09.2023).

P. Jendroszczyk, *Bundeswehra szuka żołnierzy. Czy w Niemczech powróci obowiązek służby wojskowej?*, <https://www.rp.pl/wojsko/art39611831-bundeswehra-szuka-zolnierzy-czy-w-niemczech-powroci-obowiazek-sluzby-wojskowej> (dostęp: 10.01.2024).

⁷⁷ B. Węglarczyk, L. Fogelman, *Europa się faszyzuje z powodu kryzysu migracyjnego*, <https://wiadomosci.onet.pl/opinie/ceniony-prawnik-ma-czarna-wizje-dla-ue-europa-sie-rozpadnie/w9kge95> (dostęp: 22.12.2023).

- Bekanntmachung, Richtlinie zur Förderung von deutsch-französischen Verbundprojekten zur Cybersicherheit im Rahmen des Forschungsprogramms der Bundesregierung zur IT-Sicherheit „Selbstbestimmt und sicher in der digitalen Welt 2015 bis 2020“.* Bundesanzeiger vom 2.12.2019, https://www.bmbf.de/bmbf/shareddocs/bekanntmachungen/de/2019/12/2746_bekanntmachung (dostęp: 19.01.2024).
- Deutsch Französische Erklärung, 22 Januar 2023*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/975228/2159710/f0e003360bea73b93518db0547094fac/2023-01-22-dfmr-kommunique-data.pdf> (dostęp: 20.03.2023).
- Deutsch-französischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat (22.01.1988). Protokoll zum Vertrag vom 22 Januar 1963 zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die deutsch-französische Zusammenarbeit*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/<https://www.france-allemande.fr/IMG/pdf/VerteidigungsratProtokoll88.pdf> (dostęp: 10.06.2023).
- Deutsch-Französische Erklärung Für eine stärkere europäische Sicherheit und Verteidigung, Paris 6. Februar 2012*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://www.france-allemande.fr/IMG/pdf/DE-FR_Erklärung_DEU_Fassung_mit_BMVG_-_FINAL_FREIGABE.pdf (dostęp: 20.12.2023).
- Deutsch-Französischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat, Toulouse, 16 Oktober 2019 – Vereinbarte Schlussfolgerungen*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/<https://www.bmvg.de/resource/blob/137226/7a13b5831381598f74bed269eabbe1f1/20191016-download-data.pdf> (dostęp: 18.12.2023).
- Die deutsch-französische Rüstungskooperation*, Sachstand, Wissenschaftliche Dienste, Deutscher Bundestag, 28.06.2018, [die deutsch französische Rustungskooperation 2018..pdf](#) (dostęp: 20.11.2023).
- Dokument otwierający debatę na temat przyszłości europejskiej obronności*, Komisja Europejska, COM(2017)315 z dnia 7 czerwca 2017 r.
- Ein neuer Aufbruch für Europa, Eine neue Dynamik für Deutschland, Ein neuer Zusammenhalt für unser Land, Koalitionsvertrag zwischen CDU, CSU und SPD, 19 Legislaturperiode*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://archiv.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/koalitionsvertrag_2018.pdf?file=1 (dostęp: 10.01.2024).
- Schlussfolgerungen des Deutsch-Französischen Verteidigungs- und Sicherheitsrats, Paris 22 Januar 2023*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2159740/0e07d9261a41835b-00f483b0bcfb4f80/2023-01-22-dfvsr-data.pdf?download=1> (dostęp: 19.12.2023).
- Schlussfolgerungen des Vorsitzes Europäischer Rat (Helsinki) 10. Und 11. Dezember 1999*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/<https://www.consilium.europa.eu/media/21041/helsinki-europ%C3%A4ischer-rat-schlussfolgerungen-des-vorsitzes.pdf> (dostęp: 10.09.2023).

- Traktat o Unii Europejskiej*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgglefindmkaj/https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_z_Maastricht_PL_1.pdf (dostęp: 10.09.2023).
- Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die Deutsch-französische Zusammenarbeit und Integration*, Aachen, 22.01.2019, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgglefindmkaj/https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2178596/7b304525053dde3440395ecef44548d3/190118-download-aachenervertrag-data.pdf (dostęp: 20.11.2023).
- Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Französischen Republik über die deutsch-französische Zusammenarbeit (sog. Élysée Vertrag) vom 22.01.1963*, https://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0016_ely&object=facsimile&pimage=05&v=150&nav=&l=de (dostęp: 22.08.2023).
- Weissbuch der Bundesregierung zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, 2016.
- Wehrhaft, Resilient, Nachhaltig. Integrierte Sicherheit für Deutschland. Nationale Sicherheitsstrategie*, Die Bundesregierung, 06.2023, s. 11–12, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgglefindmkaj/https://www.nationalesicherheitsstrategie.de/Sicherheitsstrategie-DE.pdf (dostęp: 10.01.2024).

Prace zwarte

- Barabasz A., Koszel B., Książkiewicz M., *Przywódstwo Niemiec i Francji w Unii Europejskiej w XXI w. Problemy i wyzwania*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2016.
- Becker J.M., *Militär und Legitimation, Schriftenreihe des Arbeitskreises Marburger Wissenschaftler für Friedens- und Abrüstungsforschung an der Philipps – Universitaet Marburg (IAFA)*, Band 20, Marburg 1997.
- Bobryk-Deryło N., *Uwarunkowania Ewolucji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*, rozprawa doktorska pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Parzymiesa, Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2012, chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcgglefindmkaj/https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/126/UE%20WPbiO.pdf?sequence=1 (dostęp: 13.09.2023).
- Cianciara A.K., *Wybory prezydenckie we Francji w 2022 roku: anatomia konfliktu politycznego*, w: J.M. Fiszer, T. Stępniewski (red.), *Unia Europejska w turbulentnym świecie, 30 lat Traktatu z Maastricht*, Instytut Europy Środkowej, Lublin–Warszawa 2022.
- Czapliński W., Galos A., Korta W., *Historia Niemiec*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 2010.

- Czasak M., *Działania na rzecz renesansu Trójkąta Weimarskiego: sukcesy, porażki, perspektywy*, w: J.M. Fiszer (red.), *Współpraca Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego (1991–2021)*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2022.
- Fiszer J.M., Czasak M., *Trójkąt Weimarski, Geneza i działalność na rzecz integracji Europy w latach 1991–2016*, ISP PAN, Polsko-Niemiecka Fundacja na rzecz Nauki, Warszawa 2019.
- Jaworski K., *Ciągłość i zmiana w polityce zagranicznej Francji w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego*, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Józefa M. Fiszera, Warszawa 2018, dostępna w bibliotece ISP PAN.
- Kamiński T., Gzik M., *Trzydzieści lat niewygodnego partnerstwa – ewolucja stosunków UE-Chiny*, w: J.M. Fiszer, T. Stępniewski (red.), *Unia Europejska w turbulentnym świecie, 30 lat Traktatu z Maastricht*, Instytut Europy Środkowej, Lublin–Warszawa 2022.
- König M., Julien É., *Verfeindung und Verflechtung. Deutschland und Frankreich 1870–1918 (Deutsch-Französische Geschichte Band 7.)*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2019.
- Koszel B., *Partnerstwo z rozsądku? Stosunki Francji ze zjednoczonymi Niemcami (1990–2006)*, Instytut Zachodni, Poznań 2006.
- Miszczak K., *Armia Europejska, Strategiczne bezpieczeństwo militarne Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2020.
- Parzymies S., *Polityka zagraniczna Francji po zimnej wojnie, 25 lat w służbie wielobiegunowości*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2017.
- Wandycz P., Frenzl L., *Zjednoczona Europa, Teoria i Praktyka*, Polonia Book Fund LTD, Londyn 1965.

Artykuły i studia

- Cholewa M., *Relacje Francji z NATO. Powrót do zintegrowanych struktur militarnych*, „Biuletyn OPINIE”, nr 17/2009, <https://fae.pl/wyniki/biuletyn-opinie-nr-17/2009-relacje-francji-z-nato.-powrot-do-zintegrowanych-struktur-militarnych> (dostęp: 27.03.2023).
- Ciupiński A., *Rola Unii Zachodnioeuropejskiej w kształtowaniu Europejskiej Tożsamości Bezpieczeństwa i Obrony*, „Kwartalnik Bellona”, nr 3/2015.
- Mölling Ch., Schütz T., *Preventing the Next War, Germany and NATO Are in a Race Against Time*, DGAP Policy Brief, No 34, November 2023, German Council on Foreign Relations, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., chrome-extension://efaidnbmnnnibpajpcglclefindmkaj/https://dgap.org/system/files/article_pdfs/34-DGAP-Policy-Brief-2023.pdf (dostęp: 20.12.2023).

- Puhl D., *Deutsch-Französische Rüstungszusammenarbeit, Ein Ding der Unmöglichkeit?*, Notes de l'Ifri, Visions franco-allemandes, nr 31, 11.2020, s. 10, vfa_31_d_puhl_rustungszusammenarbeit_nov_2020_v2.pdf (dostęp: 27.03.2023).
- Wątor W., *Grupy Bojowe Unii Europejskiej. Istota, bilans funkcjonowania, perspektywy*, „Studia Politicae Universitatis Silesiensis”, 2018, r. 23, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgicfindmkaj/https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-issn-2353-9747-year-2018-volume-23-article-7473/cl7473-5653.pdf (dostęp: 18.01.2024).
- Zięba R., *Współpraca Francji i Niemiec w kształtowaniu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, nr 4, 2006.

Gazety i czasopisma

- Bielecki J., *Francja pokłóciła się z Niemcami*, „Rzeczpospolita”, 4.07.2023.
- Gańczak F., *Czerwony Generał*, „Polityka”, nr 25 (3418), 14.08–20.06.2023, s. 52–53.
- Kuisz J., Kaufmann S., *Byliśmy ślepi*, „Polityka”, nr 49 (3442), 29.11.2023–5.12.2023.
- Nowicki M., *Cyberarmia sieje chaos w Rosji*, „Newsweek”, nr 34/2023, 21–27.08.2023, s. 46–49.
- Pełczyńska-Nałęcz K., *Przemysłuć sojusze*, „Rzeczpospolita”, 20.07.2018.
- Ricard P., Wieder T., *Guerre en Ukraine: nouvelles friction entre France et l'Allemagne sur l'OTAN*, „Le Monde”, 2.07.2023., https://www.lemonde.fr/international/article/2023/07/02/guerre-en-ukraine-nouvelles-frictions-entre-la-france-et-l-allemande-sur-l-otan_6180238_3210.html (dostęp: 3.07.2023).
- S. Skrażyński, *Wolta Macrona w Bratysławie*, „Gazeta Wyborcza”, 2.06.2023, s. 13.

Źródła internetowe

- Armie Zachodu: Umiarkowana zdolność działania*, DW.com, 12.02.2023, <https://www.dw.com/pl/armie-zachodu-umiarkowana-zdolno%C5%9B%C4%87-dzia%C5%82ania/a-64676139> (dostęp: 13.02.2022).
- Betschka J., Haselberger S., Ziedler Ch., *Boris Pistorius über die Kriegsgefahr „Ich will unsere Gesellschaft wahrütteln”*, tagesspiegel.de, 19.01.2024, <https://www.tagesspiegel.de/politik/boris-pistorius-uber-die-kriegsgefahr-ich-will-unsere-gesellschaft-wachruetteln-11070250.html> (dostęp: 19.01.2024).
- Biden J., *Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security Conference*, The White House, 19.02.2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference/> (dostęp: 10.01.2024).
- Bielecki T., *Europejska wizja prezydenta Francji*, <https://www.dw.com/pl/europejska-wizja-prezydenta-francji/a-40698526> (dostęp: 15.11.2023).

- Deutsch-Französischer Verteidigungs- und Sicherheitsrat (DFVSR)*, france-allemande.fr, <https://www.france-allemande.fr/Deutsch-Franzosischer-Verteidigungs-und-Sicherheitsrat-DFVSR.html> (dostęp: 27.03.2023).
- Die Bundeswehr im Kalten Krieg*, bundeswehr.de, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/geschichte-bundeswehr/kalter-krieg> (dostęp: 29.08.2023).
- Eppelsheim P., *Willst Du den Frieden, bereite den Krieg vor*, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/boris-pistorius-und-die-wehrpflicht-kriegstuechtig-und-abwehrbereit-19408533.html> (dostęp: 10.01.2024).
- EU Battlegroups*, chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/factsheet_battlegroups.pdf (dostęp: 18.01.2024).
- Eurocorps a force for the European Union and NATO*, chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede260215overvieweurocorps_/sede260215overvieweurocorps_en.pdf (dostęp: 10.09.2023).
- Gibadło L., Jurczyszyn Ł., *Traktat z Akwizgranu: niemiecko-francuski sygnał dla UE*, https://www.pism.pl/publikacje/Traktat_z_Akwizgranu_niemieckofrancuski_sygnal_dla_UE (dostęp: 10.01.2024).
- GLOBSEC, Ideas Shaping the World*, <https://www.globsec.org/who-we-are/about-us> (dostęp: 15.12.2023).
- Gotkowska J., *Europejska Inicjatywa Interwencyjna, czyli francuski pomysł na obronę Europy*, Klub Jagielloński, 30.12.2019, <https://klubjagiellonski.pl/2019/12/30/europejska-inicjatywa-interwencyjna-czyli-francuski-pomysl-na-obrone-europy/> (dostęp: 19.01.2024).
- Initiative pour l'Europe – Discours d' Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique*, 26.09.2017, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique> (dostęp: 23.03.2023).
- Jendroszczyk P., *Bundeswehra szuka żołnierzy. Czy w Niemczech powróci obowiązek służby wojskowej?*, <https://www.rp.pl/wojsko/art39611831-bundeswehra-szuka-zolnierzy-czy-w-niemczech-powroci-obowiazek-sluzby-wojskowej> (dostęp: 10.01.2024).
- Legrand L., *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony*, Noty tematyczne o Unii Europejskiej, Parlament Europejski, 04.2023, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/159/wspolna-polityka-bezpieczenstwa-i-obrony> (dostęp: 25.08.2023).
- Manthey F., *Élysée Vertrag mit Frankreich: Grundlage für enge militärische Zusammenarbeit*, Bundesministerium für Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/60-jahre-%C3%A9lys%C3%A9e-vertrag-5570266> (dostęp: 27.03.2023).

- Metzner I.D., *Wojna w Iraku nauczyła mówić Niemcy NIE*, dw.com, 20.03.2013, <https://www.dw.com/pl/wojna-w-iraku-nauczyla-niemcy-nie/a-16684628> (dostęp: 13.09.2023).
- Pawlak A., *Pół wieku w NATO*, <https://www.dw.com/pl/p%C3%B3l-wieku-w-nato/a-2693395> (dostęp: 27.03.2023).
- Polak dowódcą Eurokorpusu*, <https://radar.rp.pl/wojsko-polskie/art38678211-polak-dowodca-eurokorpusu> (dostęp: 13.09.2023).
- Polska dołączy do ważnego europejskiego „klubu” wojskowego*, https://web.archive.org/web/20111204041258/http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,10745118,Polska_dolaczy_do_waznego_europejskiego_klubu_.html (dostęp: 13.09.2023).
- Scholz O., *Reden zur Zeitenwende, Die Bundesregierung, 2022*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/<https://www.bundesregierung.de/resource/blob/992814/2131062/78d39dda6647d7f835bbe76713d30c31/bundeskanzler-olaf-scholz-reden-zur-zeitenwende-download-bpa-data.pdf> (dostęp: 20.01.2024).
- Strzałkowski M., *Macron: NATO wchodzi w stan śmierci mózgowej*, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/macron-nato-wchodzi-w-stan-smierci-mozgowej/> (dostęp: 15.12.2023).
- Szczyt Trójkąta Weimarskiego w Paryżu*, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/szczyt-trojkat-weimarskiego-w-paryzu-,69807> (dostęp: 15.12.2023).
- Szopa M., *Europejska tarcza przeciwrakietowa w PESCO*, <https://defence24.pl/przemysl/pesco-zatwierdzil-europejski-pocisk-nowej-generacji> (dostęp: 18.01.2024).
- Ukraina w NATO: Francja bliżej Polski niż Niemiec*, <https://www.rp.pl/polityka/art-38634491-ukraina-w-nato-francja-blizej-polski-niz-niemiec> (dostęp: 18.12.2023).
- Węglarczyk B., Fogelman L., *Europa się faszyzuje z powodu kryzysu migracyjnego*, <https://wiadomosci.onet.pl/opinie/ceniony-prawnik-ma-czarna-wizje-dla-ue-europa-sie-rozpadnie/w9kge95> (dostęp: 22.12.2023).
- WPBiO – architektura prawno-instytucjonalna wg stanu na 02.07.2018*, Materiały OIDE, Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej, Biblioteka Sejmowa, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/pigulki/WPBiO_basis.pdf (dostęp: 13.09.2023).

NIEMIECKO-FRANCUSKA WSPÓŁPRACA WOJSKOWA I ZBROJENIOWA. STAN OBECNY I PERSPEKTYWY

Streszczenie

W artykule podjęto próbę analizy współpracy Niemiec i Francji na płaszczyźnie militarnej. Autor stara się ukazać najważniejsze inicjatywy w zakresie zarówno współpracy

wojskowej, jak i zbrojeniowej obu krajów na płaszczyźnie bilateralnej oraz europejskiej po zakończeniu zimnej wojny. W szczególności uwaga poświęcona jest okresowi po wybuchu pełnoskalowej wojny w Ukrainie. Konflikt ten przyczynił się do korekt strategii i obronności na poziomie europejskim i krajowym u obu partnerów. Otwarte wciąż pozostaje pytanie, czy wojna Rosji i Ukrainy stanie się katalizatorem znaczącego i długofalowego wzmocnienia i intensyfikacji współpracy wojskowej i zbrojeniowej.

Słowa kluczowe: Niemcy, Francja, NATO, Unia Europejska, obronność, współpraca wojskowa, zbrojenia

GERMAN-FRENCH MILITARY AND ARMAMENT COOPERATION. CURRENT STATE AND PERSPECTIVES

Abstract

The article attempts to analyze cooperation between Germany and France on the military level. The author tries to present the most important initiatives in the field of both military and armament cooperation of both countries on the bilateral and European level after the end of the Cold War. In particular, attention is paid to the period after the outbreak of a full-scale war in Ukraine. This conflict contributed to adjustments in strategy and defense at the European and national level in both partners. The question still remains whether the war between Russia and Ukraine will become a catalyst for a significant and long-term strengthening and intensification of military and arms cooperation.

Keywords: Germany, France, NATO, European Union, defense, military cooperation, armaments

Cytuj jako:

Czasak M., *Niemiecko-francuska współpraca wojskowa i zbrojeniowa. Stan obecny i perspektywy*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2023, nr 3(78), s. 60–87. DOI: 10.26399/meip.3(78).2023.17/m.czasak

Cite as:

Czasak M. (2023). ‘German-French Military and Armament Cooperation: Current State and Perspectives’. *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 3(78), 60–87. DOI: 10.26399/meip.3(78).2023.17/m.czasak